

LUCRĂRILE CELUI DE-AL III-LEA CONGRES AL NEOELENIȘTIILOR DIN ȚĂRILE BALCANICE

*Elenismul - factor cultural și economic în Balcani (1453-2015):
Limbă, literatură, artă, societate*

ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΟΥ 3^{ΟΥ} ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΣΤΩΝ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

*Ο Ελληνισμός ως πολιτιστικός και οικονομικός
παράγοντας στα Βαλκάνια (1453-2015):
Γλώσσα, λογοτεχνία, τέχνη, κοινωνία*

Editor științific: TUDOR DINU

Επιμέλεια: TUDOR DINU

*București, 16-17 octombrie 2015
Βουκουρέστι, 16-17 Οκτωβρίου 2015*

UER PRESS

București 2017

Η διαβαλκανική διάσταση των πολιτισμικών και κοινωνικών αντιλήψεων στο δημοτικό τραγούδι: μία συγκριτική εξέταση της παραλογής «του Νεκρού Αδελφού»	
Σοφία Ζερδελή.....	552
Ο ποιητής ως προφήτης: παράλληλα μοτίβα στα έργα των Τ. Σεβτσένκο, Α.Κάλβου και Π. Β' Πέτροβιτς-Νιέγος	
Ανδρίι Σαβένκο	569
Οι Παραδονάβιες Ηγεμονίες στο ελληνικό μυθιστόρημα του 19 ^{ου} αιώνα.	
Γιώργος Κωστακιώτης	580
Περί του Βουλγαροκτόνου και του καιρού του Μύθος και ιστορία στα μυθιστορήματα της Π. Σ. Δέλτα Για την πατρίδα και Τον καιρό του Βουλγαροκτόνου	
Mariya Hristova	589
Το αντιστασιακό τραγούδι της περιόδου 1940 – 1944.	
Ζητήματα ποιητικής και ιδεολογίας	
Θανάσης Β. Κούγκουλος.....	597
Ταυτότητα/ες του εθνικά και θρησκευτικά «άλλου» στο διήγημα Bir Çocuk Aleko υπό το πρίσμα του ιστορικού και αφηγηματικού χωροχρόνου: δια-πολιτισμική αποδοχή ή ρήξη;	
Μαρία Δημάση	617
Ταξιδεύοντας... στα Βαλκάνια	
Κατερίνα Μουστακάτου	634
Νέες προσεγγίσεις στη διδασκαλία της Ελληνικής λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο Βελιγραδίου	
Vojkan Stojičić – Milena Jovanović	646
Μέθοδοι έρευνας, παρελθόν και μέλλον στις Νεοελληνικές σπουδές	
Lia Brad Chisacof	654
Η προβολή της ελληνικής γλώσσας, ιστορίας και του ελληνικού πολιτισμού στα λογοτεχνικά περιοδικά και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης του Ιασίου από τις αρχές της δεκαετίας του '90 μέχρι σήμερα: Μια πρώτη προσέγγιση	
Αγγελική Μουζακίτη	668
Η ελληνική γλώσσα στο Ιάσιο: παρόν και μέλλον	
Ευανθία Παπαευθυμίου	681

Ταυτότητα/ες του εθνικά και θρησκευτικά «άλλου» στο διήγημα Bir Çocuk Aleko υπό το πρίσμα του ιστορικού και αφηγηματικού χωρο-χρόνου: δια-πολιτισμική αποδοχή ή ρήξη;

Μαρία Δημάση¹

Εισαγωγή

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται μια εκτενής μελέτη του χωρο-χρόνου στο διήγημα: *Bir Çocuk Aleko* (Ένα παιδί, ο Αλέκος). Πρόκειται για κείμενο το οποίο δημοσιεύτηκε σε συλλογή διηγημάτων του Τούρκου συγγραφέα Ömer Seyfettin το 2001².

Αφηγηματικός και ιστορικός χρόνος συμπίπτουν: πρώτο τέταρτο του 20^{ού} αιώνα. Ο χώρος σε αφηγηματικό μικρο-επίπεδο αφορά την περιοχή της Καλλίπολης και σε μακρο-επίπεδο την Ανατολική Θράκη της εποχής. Μεθοδολογικά αξιοποιείται το μοντέλο των δρώντων προσώπων, όπως αναλυτικά θα παρουσιαστεί στη συνέχεια, για μια σημειωτική ανάλυση του έργου, ώστε οροθετώντας τις χωροχρονικές θέσεις-αντιθέσεις και δράσεις-αντιδράσεις να αναδείξουμε τον χώρο και τον χρόνο ως τους παράγοντες της αφήγησης που συντελούν δραστικά στη διαμόρφωση της ετερότητας στα αφηγούμενα και δυνητικά στη διαχείρισή της.

¹ Η Μαρία Δημάση (e-mail: mdimasi@bscc.duth.duth.gr, προσωπική ιστοσελίδα: <http://utopia.duth.gr/~mdimasi/>) είναι Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Τμήμα Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης. Το Γνωστικό της αντικείμενο είναι: Διδακτική της γλώσσας και της λογοτεχνίας στην Ελλάδα και στον παρευξείνιο χώρο. Από το ακαδημαϊκό έτος 2015-2016 ανέλαβε τη διεύθυνση του Διακρατικού Διαπανεπιστηματικού Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ψυχοπαιδαγωγικές, διδακτικές και διαπολιτισμικές προσεγγίσεις στις ανθρωπιστικές επιστήμες» [συνεργασία με το Τμήμα Επιστημών Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Suor Orsola Benincasa Νάπολης (Ιταλία)].

² Ömer 2001, 9-15.

Το κείμενο παρουσιάζεται για πρώτη φορά μεταφρασμένο στην ελληνική γλώσσα. Είναι προσβάσιμο στην ιστοσελίδα: <http://utopia.duth.gr/~mdimasi/cv/Aleko.pdf>

Η μετάφραση έγινε από τον Αχμέτ Νιζάμ, Σχολικό Σύμβουλο Μειονοτικής Εκπαίδευσης και η επιμέλεια από τη Μαρία Δημάση σε συνεργασία με τον μεταφραστή.

Η εργασία επιχειρεί να αναδείξει συλλογισμούς και αναστοχασμούς που αφορούν στη διαπολιτισμική διάσταση της λογοτεχνίας σε δύο άξονες:

- Σε ένα πρώτο επίπεδο: πώς οριθετείται η έννοια του «πολιτισμικού γραμματισμού» και πώς διασταυρώνονται οι έννοιες της ταυτότητας και της ετερότητας στην ανάδειξη του «διαφορετικού» Άλλου.
- Σε ένα δεύτερο επίπεδο: πώς η αξιοποίηση λογοτεχνικών ειδών και συγκεκριμένα του διηγήματος μπορεί να λειτουργήσει προς αυτήν την κατεύθυνση της συνειδητοποίησης του «διαφορετικού Άλλου», ώστε να υποστηριχθεί η διδασκαλία της λογοτεχνίας.

1. Λογοτεχνία και ετερότητα

1.a. Λογοτεχνία και πολιτισμικός εγγραμματισμός

Η λογοτεχνία/το λογοτεχνικό κείμενο αποτελούν για τον μελετητή και τον αναγνώστη ένα σημείο αναφοράς με πολυτροπική εννοιολογική εστίαση, η οποία επιτρέπει τη μοναδικότητα και την πολλαπλότητα ατομικών και συλλογικών προσεγγίσεων³. Η δυνατότητα της διαπολιτισμικής αξιοποίησης της λογοτεχνίας και κατ' επέκταση της διδασκαλίας του λογοτεχνικού κειμένου έχει αναδειχθεί σε αρκετές μελέτες⁴ και μάλιστα υπό την οπτική της πολιτιστικής παιδείας που εισήγαγαν οι πολιτισμικές σπουδές⁵. Ως πολιτιστική παιδεία ορίζεται ένας τρόπος θεώρησης των κοινωνικών και των πολιτιστικών θεμάτων τα οποία συν-διαμορφώνουν το κοινωνικό περι- και συν-κείμενο και ειδικότερα στο επίπεδο της κινητικότητας προς οποιαδήποτε αλλαγή, η οποία ερμηνεύεται μέσα από τη λογοτεχνία⁶.

Είναι προφανές ότι το ενδιαφέρον για το λογοτεχνικό κείμενο δεν εστιάζει πλέον αποκλειστικά στη φιλολογική του μελέτη⁷. Ως εγνωσμένης ποιότητας αυθεντικό υλικό⁸ το οποίο επιτρέπει/προϋποθέτει πολλαπλότητα νοηματικών προσλήψεων, αποτελείμεσο για την πολιτιστική παραδοσιακή πολιτισμικού εγγραμματισμού⁹. Η κειμενικότητα επαναπροσδιορίζεται και οριθετείται εννοιολογικά ως χώρος «ύφανσης» των νοημάτων και ως «γαλαξίας» σημαινομένων¹⁰. Ουσιαστικά, τα κείμενα εμπεριέχουν και ανα-παριστούν την πολυπλοκότητα των πολιτισμικών στοιχείων και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων¹¹ και υπόκεινται στις συμβάσεις της μυθοπλασίας, υπό την οπτική της οποίας η ιστορικότητα (επομένως και οι διαστάσεις του χωρο/χρόνου που πλαισιώνουν τη δόμησή του) εμφανίζεται να σχετίζεται με το σύγχρονο ιστορικό πλαίσιο ενός/του κοινωνικο-πολιτισμικού

³ Widdowson 1984, 246.

⁴ Βλ. ενδεικτικά: Αραβανή, Φρυδάκη, Ραυτοπούλου, 1-5. Ακριτόπουλος, 221-227. Μανιάτης, Πολίτης 2007, 1227-1235. Δημάση 2010, 263-276.

⁵ Culler 2000. Φρυδάκη 2012, 173-182.

⁶ Segal, 68-79

⁷ ί.π.

⁸ Αγάθος, Γιαννακού, Δημοπούλου, Μοντζολή, Ρουμπής & Τσοτσορού 2012, 623-630.

⁹ Segal, 68-79.

¹⁰ Segal, 68-79; όπου και Barthes, 1970.

¹¹ Geertz 1973, 3-30.

φαινομένου αλλά και με τη θέση του σε διαχρονικές διαδικασίες αλλαγής στις οποίες συμμετέχει. Τελικά, με τη συμμετοχή της στα δρώμενα σε μικρο- και μακρο-επίπεδο, η ιστορικότητα αποτελεί μέρος της δυνατότητας για ερμηνεία και άμεση πολιτιστική επίλυση προβλημάτων¹².

Από όσα σημειώθηκαν προκύπτει ότι ο πολιτισμικός εγγραμματισμός μπορεί να ορισθεί ως πρακτική στο πλαίσιο της διαμόρφωσης και της καλλιέργειας της κοινωνικής ταυτότητας. Οι πολίτες σε μια δημοκρατική κοινωνία θα πρέπει να διαθέτουν ένα κοινό σώμα γνώσεων που τους διασφαλίζει αποτελεσματική επικοινωνία, αυτοδιαχείριση και ουσιαστική κοινωνική συμμετοχή και αλληλόδραση^{13 14}.

Όσον αφορά τη λογοτεχνία, πολιτισμικά εγγράμματος είναι ο αναγνώστης ο οποίος προσεγγίζει κριτικά το κάθε κείμενο¹⁵ και το θεωρεί «πεδίο» διαρκώς επαναπροσδιοριζόμενων πολυσημικών πραγματώσεων σε πολιτικό, πολιτισμικό, κοινωνικό και, φυσικά, γλωσσικό επίπεδο¹⁶.

1.β. Οι ταυτότητες στη λογοτεχνία

Η ταυτότητα ως νοητική κατασκευή διαμορφώνεται μέσα από μακρόχρονες και πολύπλοκες ιστορικές, κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές διαδικασίες,¹⁷ συγκροτούμενη με σημείο αναφοράς την ιδεολογία, την ιστοριογραφία – σημαντική όσον αφορά την εθνική αναφορά –, τη λογοτεχνία που επεξεργάζεται, αναπλάθει, δραματοποιεί και αφηγείται την καθημερινή ζωή και τη γλώσσα – σημαντική για την κοινωνικοποίηση¹⁸.

Στην παρούσα εργασία θα χαρτογραφήσουμε την ταυτότητα του πρωταγωνιστικού αφηγηματικού ήρωα υπό την οπτική του ιστορικού χώρου και χρόνου, αξιοποιώντας μεθοδολογικά εργαλεία από τη θεωρία της λογοτεχνίας.

Το μελετώμενο διήγημα, ως λογοτεχνικό κείμενο, επιτρέπει την «αποκάλυψη» των ταυτοτήτων υπό το πρίσμα του αφηγηματικού και του ιστορικού κοινωνικο-πολιτισμικού συγκείμενου της αφήγησης, ως οντότητα ιδεολογικά πλαισιωμένη¹⁹. Η ανάγνωσή του αποτελεί διαδικασία δεύτερης (τρίτης κ.λπ.) κοινωνικοποίησης και προσδιορισμού καινούργιας ταυτότητας²⁰, κυρίως μέσω της διαρκώς διαμορφούμενης προσληπτικής διαδικασίας, η οποία οροθετεί τις δυνατότητες στοιχειοθέτησης αντίστοιχης πολιτιστικής ταυτότητας²¹. Στο πλαίσιο αυτής της λειτουργίας του λογοτεχνικού κειμένου

¹² Segal, 68-79.

¹³ Hirsch 1987; Kates 2003.

¹⁴ Βλ. σχετικά και: ESF, 1-16.

¹⁵ Luke & Freebody 1997, 185-225.

¹⁶ Jewett & Smith, 69-77; Christenbury, 14-17.

¹⁷ Μαράτου-Αλιπράντη, Γαληνού 2000, 111.

¹⁸ ί.π., 33.

¹⁹ Cervetti, Pardales & Damico 2001.

²⁰ Hall 2005, 71, 77, στο Αγάθος, Γιαννακού, Δημοπούλου, Μοντζολή, Ρουμπής & Τσοτσορού 2012, 624.

²¹ Hall 2005, 48, στο Αγάθος, Γιαννακού, Δημοπούλου, Μοντζολή, Ρουμπής, Τσοτσορού, ί.π.

και της/των ανάγνωσής/αναγνώσεών του καθίσταται δυνατή η σύγκλιση (των) διαφορετικών ταυτότητων του «εγώ» και του «άλλου»²².

Όπως κάθε ατομικότητα, η πολιτιστική ταυτότητα είναι ένα σημείο συνάντησης πολλών δια-πολιτιστικών επιπτώσεων. Διαθέτει έναν πολύπλοκο πολυφωνικό χαρακτήρα, ανοικτό/ανεκτικό στην αλλαγή/αναδιαμόρφωσή του προκειμένου να «επιβιώσει» προσαρμοζόμενη στο κατά περίπτωση πλαίσιο ενδιαφερόντων. Η Skulj υποστηρίζει ότι η πολιτιστική ταυτότητα είναι πραγματικά ένα διακείμενο εκφρασμένο, σε πολλές περιπτώσεις, μέσα και μέσω κειμένων πολιτισμού στα οποία εντάσσεται και λογοτεχνία. Έτσι, μονίμως η εκ νέου ερμηνευμένη πολιτιστική ταυτότητα αναμφίβολα αναφέρεται στο πεδίο της έρευνας των διαπολιτισμικών αλληλεπιδράσεων²³.

2. Ο συγγραφέας - Το διήγημα

Ο συγγραφέας έζησε σε μία σημαντική και πολυτάραχη εποχή για την περιοχή στην οποία διαδραματίζονται τα γεγονότα του διηγήματος (1884-1920). Υπηρέτησε ως αξιωματικός στη Σμύρνη, στη Θεσσαλονίκη και σε άλλες περιοχές των Βαλκανίων. Στους Βαλκανικούς Πολέμους αιχμαλωτίστηκε από τον ελληνικό στρατό στα Ιωάννινα. Έμεινε 10 μήνες στις φυλακές του Ναυπλίου και αποστρατεύτηκε μετά την αποφυλάκισή του.

Ο Ομέρ Σείφεττίν άρχισε να δημοσιεύει στο περιοδικό *Genç Kalemeler* άρθρα σχετικά με την εθνική ταυτότητα και την απλοποίηση της γλώσσας, η οποία σηματοδότησε μια νέα κατεύθυνση στην τουρκική λογοτεχνία.

Έγραψε και εκδόθηκαν 125 διηγήματα. Πρόκειται για σημαντική λογοτεχνική παραγωγή, παρά το σύντομο της ζωής του. Στα διηγήματά του, τα οποία αναφέρονται στη συγκεκριμένη εποχή, αναδείκνυε τον ηρωισμό των στρατιωτών και παρουσίαζε εμφατικά θέματα που είχαν ως στόχο την οροθέτηση και την υποστήριξη της εθνικής συνείδησης²⁴, αν και η μελέτη των έργων του επιτρέπει τη διατύπωση της άποψης ότι δεν παρουσιάζεται σταθερός σε ό,τι αφορά τα εθνικά κράτη και τα δικαιώματα των εθνοτήτων²⁵.

Πάντως, η θεματολογία και η αφηγηματική του οπτική κατέστησαν το λογοτεχνικό του έργο διαχρονικά προσφιλές στο τουρκικό αναγνωστικό κοινό²⁶.

Η πρώτη έκδοση του κειμένου *Bir Çocuk Aleko* έγινε το 1917. Έχει γνωρίσει πλήθος εκδόσεων. Η μελέτη των πολυτροπικών εξωφύλλων απεικονίζει και τις μεταβολές του ιδεολογικού πλαισίου αξιοποίησης του κειμένου²⁷.

²² Γαβριηλίδου, 2009, 1-15.

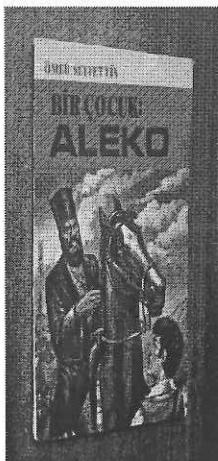
²³ Skulj, 69-79.

²⁴ Koçak, 637-656.

²⁵ Millas, 25-38, όπου: Σε μερικά διηγήματα αναφέρει ότι ο «πόλεμος είναι αγριότητα» ενώ σε άλλα επικρίνει τη γλωσσική και τη θρησκευτική ελευθερία των χριστιανών.

²⁶ Çelik 1995, 22; Fâtih 1999, 42. Έργα του έχουν μεταφραστεί στα αγγλικά, στα ισπανικά και στα αραβικά. Βλ. σχετικά: <http://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=257>

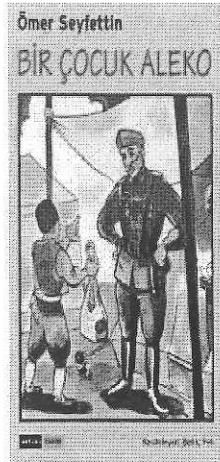
²⁷ Δεκάδες εκδόσεις εμφανίζονται με την πληκτρολόγηση του τίτλου του διηγήματος σε διαδικτυακές μηχανές αναζήτησης.

1979

1998

2001

2005

2008

Αξίζει να σημειωθεί και η επίδραση του διηγήματος στο σενάριο της τουρκικής ταινίας *Çanakkale Aslanları* η οποία αναφέρεται στον Α' Πλαγκόσμιο Πόλεμο²⁸.

2.1. Μια σύντομη περίληψη του διηγήματος

Κατά τη διάρκεια του Α' Πλαγκοσμίου Πολέμου στην περιοχή της Ανατολικής Θράκης συνέβησαν τα σημαντικά ιστορικά γεγονότα που συνδέονται με την Εκστρατεία της Καλλίπολης. Η απόβαση των συμμαχικών δυνάμεων στο Anzac Cove οδήγησε στη μετακίνηση πληθυσμών της περιοχής προς την ενδοχώρα για λόγους ασφάλειας. Ένας 14χρονος Τούρκος, ο οποίος μεγάλωσε σε ένα χωριό με μικτό ως προς την εθνική και τη θρησκευτική ταυτότητα πληθυσμό και στη συνέχεια μπήκε στη δούλεψη Ρωμιού στην Καλλίπολη, αποφάσισε να επιστρέψει στην ιδιαίτερη πατρίδα του, αναζητώντας τη γονεϊκή ασφάλεια. Στην αρχή της πορείας συνάντησε ομάδα ορθοδόξων Ελλήνων στην οποία εντάχτηκε

²⁸ Σκηνοθεσία: Nusret Eraslan, Turgut Demirağ, Σενάριο Turgut Demirağ, Nusret Eraslan, Παραγωγή: Turgut Demirağ. Διαθέσιμη στο: <http://www.sinematurk.com/film/2681-canakkale-aslanlari/#sthash.J4GdCFr8.dpuf>

και τέθηκε υπό την προστασία του ιερέα της κοινότητας, αφού προσποιήθηκε τον ομοεθνή τους συστηνόμενος με το όνομα Αλέκος. Εγκαταστάθηκε σε ένα χωριό Ελλήνων, έζησε με τους εθνικά και θρησκευτικά «άλλους» υποδυόμενος ρόλους και έγινε αποδέκτης μιας εθνικο-χριστιανικής αγωγής/εκπαίδευσης η οποία του δημιουργούσε έντονες εσωτερικές συγκρούσεις. Ο ιερέας, επικεφαλής των χριστιανών, του ανέθεσε την αποστολή επικοινώνησης των προβληματισμών τους σχετικά με την έκβαση της Εκστρατείας στον Άγγλο διοικητή. Η απομάκρυνση από τον τόπο διαμονής σηματοδότησε την εγκατάλειψη της παρενδυτικής του ταυτότητας. Ενημέρωσε τον υπεύθυνο Τούρκο αξιωματούχο και ανέλαβε με αυτοθυσία και στόχο την ηρωική απόδειξη της ταυτότητάς του να μεταβεί στο στρατόπεδο των εισβολέων, όπου, σε μία αιφνίδια για τον αναγνώστη τροπή της αφηγηματικής πλοκής, από αγγελιοφόρος του μηνύματος των Ρωμιών μετατράπηκε σε αυτόχειρα αγγελιοφόρο του θανάτου για τους εισβολείς «άλλους».

3. Η μέθοδος της ανάλυσης του διηγήματος

Η ταυτότητα του εθνικά και θρησκευτικά «άλλου» στο διήγημα *Bir Çocuk Aleko* υπό το πρίσμα του ιστορικού και αφηγηματικού χωρο-χρόνου θα διερευνηθεί με την εφαρμογή του μοντέλου των δρώντων προσώπων του Greimas²⁹. Πρόκειται για μια μέθοδο σημασιακής ανάλυσης των περιεχομένων που αναδείχνει το ενυπάρχον σύστημα αξιών και επιτρέπει μια ιδεολογική οργάνωση του κειμένου³⁰, η οποία οδηγεί σε δύο επίπεδα ανάλυσης, ένα εξωτερικό και ένα εσωτερικό-δομικό³¹, αναλύει ζεύγη εννοιών και ορίζει έξι δρώσες δυνάμεις (Υποκείμενο-Αντικείμενο, Πομπός-Δέκτης, Βοηθός-Αντίμαχος) με τους αντίστοιχους ρόλους τους³², δημιουργώντας ένα μοντέλο ανάλυσης του κειμενικού περιεχομένου, το οποίο σχηματοποιημένο αποδίδεται ως εξής:

Υποκείμενο - Αντικείμενο: άξονας επιθυμίας

Συμπαραστάτης - Αντίμαχος: άξονας δύναμης

Πομπός - Δέκτης: άξονας επικοινωνίας³³.

Ουσιαστικά, η αξιοποίηση του μοντέλου των δρώντων προσώπων επιτρέπει μια σημειωτική ανάλυση του αφηγηματικού κειμένου υπό την οπτική της ειδικής σημειωτικής «ανάγνωσης», η οποία στοχεύει στη διερεύνηση των νοηματοδοτικών συναρτήσεων του γλωσσικού περιεχομένου. Οι διαμορφωμένες και διαμορφούμενες σχέσεις δημιουργούν σημαινόμενα για τον αναγνώστη, ο οποίος προσλαμβάνοντας τις καταδηλωτικές σχέσεις κυριολεκτικά εντάσσει τις προσλήψεις των συμπαραδηλώσεων στο κοινωνικό-πολιτισμικό πλαίσιο της αφήγησης και της ανάγνωσης³⁴.

²⁹ Katilius-Boudstun, 1-11.

³⁰ Καψωμένος 2008, 113.

³¹ Bremond 1973, 82

³² Καψωμένος 2008, 125. Φρυδάκη 2012, 141.

³³ Φρυδάκη, ό.π., Greimas 2005, Κεφάλαιο: Προβληματισμοί πάνω στα μοντέλα δράσης.

³⁴ Βλ. σχετικά Goodman 2005.

Η διερεύνηση των παραμέτρων της δράσης των «προσώπων» της αφήγησης επικεντρώνεται στα ίδια με σημείο αναφοράς τους ενδεδυμένους/υποδυόμενους ρόλους, τα επίπεδα εξέλιξης των δράσεων και, κατά συνέπεια, την αφηγηματική πλοκή στη χωροχρονική της ακολουθία. Στόχος της εφαρμογής του μοντέλου στην ανάλυση/προσέγγιση του συγκεκριμένου διηγήματος είναι η ανάδειξη του χώρο-χρόνου ως σημαντικού παράγοντα επηρεασμού της διαμόρφωσης της ταυτότητας των ηρώων και η συμβολή του στη δημιουργία προϋποθέσεων και αιτίων για την επιτυχή ή την ανεπιτυχή έκβαση της πλοκής.

4. Η ανάλυση

Για την «ανάγνωση» του διηγήματος με το μοντέλο των δρώντων προσώπων λαμβάνεται υπόψη η διάσταση του χώρου, ιστορικού και αφηγηματικού, με τον οποίο συναρτάται και η χρονική εξέλιξη της αφηγηματικής πλοκής. Ιστορικός και αφηγηματικός χρόνος συμπίπτουν, αφού τα ιστορικά γεγονότα στα οποία αναφέρεται η αφήγηση (1915) δεν απέχουν πολύ από την ημερομηνία συγγραφής και δημοσίευσης του κειμένου (1917). Ο ιστορικός και ο αφηγηματικός χώρος ταυτίζονται. Η υπόθεση του έργου τοποθετείται στο χρονικό διάστημα Απρίλιος 1915-αρχές 1916, οπότε, κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, εξελίχτηκαν τα γεγονότα της Εκστρατείας της Καλλίπολης, την οποία οργάνωσαν οι Συμμαχικές δυνάμεις προκειμένου να καταλάβουν τα Στενά των Δαρδανελίων³⁵.

³⁵ Βλ. σχετικά: Haythornthwaite 2012.

Στο χάρτη, με κόκκινο σημειώνονται οι θέσεις των οιθωμανικών δυνάμεων και με πορτοκαλί των συμμαχικών. Έχουν σημανθεί και οι πόλεις στις οποίες διαδραματίζονται τα αφηγούμενα.

Αφηγηματικός//Ιστορικός χωρο-χρόνος

Η αφηγηματική πλοκή εξελίσσεται σε έξι χωροχρονικά επίπεδα, τα οποία και συνδιαμορφώνουν τις αφηγηματικές εξελίξεις:

1. Χρόνος: 1914

Χώρος: Καλλίπολη - πορεία προς τα Μάλγαρα

1^η ενότητα: Ο Μικρός Αλή, ξυπνάει κουρασμένος και σηκώνεται..... Έβαλε το χέρι στα μάτια. Με τη μαύρη του ζώνη, με το σακάκι από χοντρό μπλε ύφασμα (αμπά) και με το δερμάτινο τορβά του έμοιαζε με ένα μικρό τσομπανόπουλο. Στο κεφάλι δεν υπήρχε κετσές. Τα σκληρά ξανθά μαλλιά του έλαμπαν στον ήλιο. – Οι Ρωμιοί, βρε!...

• ΑΞΟΝΑΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ

Υποκείμενο: Αλή → Αντικείμενο: επανασύνδεση με τους γονείς του σωτηρία/κάλυψη βιολογικών -συναισθηματικών αναγκών

• ΑΞΟΝΑΣ ΔΥΝΑΜΗΣ

Συμπαραστάτες: ανάγκη επιβίωσης → Αντίμαχοι: ιστορικό/κοινωνικό νεαρό ηλικίας συγκείμενο αποφασιστικότητα

• ΑΞΟΝΑΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Πομπός: Αλή → Δέκτες: χωροφύλακες/στρατιώτες/ θρησκευτικά-εθνικά όμοιοι

Ο νεαρός πρωταγωνιστής, Τούρκος-μουσουλμάνος, προσδοκώντας να επιτύχει τον στόχο του επαναπατρισμού και ενώ έχει τη δυνατότητα επικοινωνίας και συνεργασίας με τους ομοεθνείς και ομόθρησκους, οι οποίοι και διαχειρίζονται τις εξελίξεις, επέλεξε να μη συμμορφωθεί με τις εντολές μετακίνησης προς ορισμένη κατεύθυνση/περιοχή. Η ατομική ταυτότητα υπερίσχυσε σε επίπεδο κοινωνικό της συλλογικής στο επίπεδο της εθνικής ομοψυχίας και συμπαράταξης.

2. Χρόνος: 1914

Χώρος: Καλλίπολη - πορεία προς τα Μάλγαρα

2^η ενότητα: Φώναξε. Μπροστά τους πάνω σε μαύρο άλογο με άσπρα γένια, με μαύρο καλυμμαύχι, με μαύρο ράσο διέκρινε τον παπά... Το καραβάνι τρεις μέρες προχωρούσε. Ο Αλή τις νύχτες κοιμόταν στο τσόλι που του είχε δώσει ο παπάς. Την τέταρτη μέρα, κατά το βραδάκι έφτασαν σε ένα ρωμέικο χωριό.

• ΑΞΟΝΑΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ

Υποκείμενο: Αλή/Αλέκος → Αντικείμενο: κάλυψη βιολογικών
- συναισθηματικών αναγκών
αποδοχή
παρενδυτικής ταυτότητας

• ΑΞΟΝΑΣ ΔΥΝΑΜΗΣ

Συμπαραστάτες: ανάγκη επιβίωσης → Αντίμαχοι: ιστορικό/κοινωνικό
εαρό ηλικίας συγκείμενο - εθνική - θρησκευτική
θνική - θρησκευτική ετερότητα
αυτότητα

• ΑΞΟΝΑΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Πομπός: Αλή/Αλέκος → Δέκτες: παπάς - Ρωμιοί

Στον ίδιο με την προηγούμενη ενότητα χώρο, την περιοχή της Ανατολικής Θράκης, ο Αλή συνάντησε τους θρησκευτικά-εθνικά «άλλους», τους Έλληνες. Στο χωριό του επειδή είχε μεγαλώσει με Ρωμιούς γείτονες γνώριζε πολύ καλά τα ρωμέικα. Η γλωσσική του ταυτότητα δημιουργήσε τις προϋποθέσεις αποτελεσματικής επικοινωνίας και οδήγησε στην «ένδυση» μιας υβριδικής παρενδυτικής ταυτοπροσωπίας. Η κοινωνική του ταυτότητα έδρασε υποστηρικτικά: Στα περισσότερα χωριά της χερσονήσου οι Ρωμιοί και οι Τούρκοι δεν ξεχωρίζαν από την ενδυμασία τους. Από αυτή τη μεριά του Βοσπόρου οι αιώνες δεν είχαν καταφέρει να ενώσουν τις γλώσσες, τις θρησκείες, τα ήθη και τα έθιμα αλλά ένωσαν την ενδυμασία.

Ο ιερέας ανέλαβε τη διαχείριση της «φιλοξενίας» η οποία ουσιαστικά εξελίχτηκε σε κηδεμονία. Έντονες εσωτερικές συγκρούσεις πλαισιώνουν τη διαμόρφωση της νέας ταυτότητας: Το μεσημέρι, στην αυλή ενός χανιού, κάτω από τους αιωνόβιους πλατάνους που ξεκουράζονταν, ο παπάς έδωσε και στον Αλή από το ψωμί και το βρασμένο κρέας που έδινε στους χωροφύλακες. Έδωσε να πιει από το κρασί που είχε μείνει στον πάτο του ποτηριού.

-Ευχαριστώ, κύριε παπά, δεν πίνω.

-Γιατί;

Δεν έβρισκε απάντηση... Στο κείμενο υπάρχουν πολλές αναφορές σε στοιχεία πνευματικού και υλικού πολιτισμού. Πρόκειται συνήθως για στοιχεία τα οποία οροθετούν τον κατά περίπτωση «άλλο» υπό την οπτική του οποίου και παρουσιάζονται. Το κρασί δεν φέρει το φορτίο του συμβολικού και μυστηριακού του ρόλου για τον χριστιανισμό. Ο Αλή/Αλέκος δρα ακολουθώντας την κοινωνική ηθική της θρησκείας του³⁶. Ο χότζας του χωριού στα κηρύγματα του Ραμαζανιού: «Η μια σταγόνα είναι χαράμι, είναι αμαρτία. Όποιος πιει φεύγει άπιστος.» Θυμήθηκε που έλεγε. Όμως... όχι, αυτός για κέφι, για να κάνει αμαρτία θα το πιει! Με το ζόρι... Αν δεν το πιει θα μπορούσε να υπάρξει (να επιβιώσει) ανάμεσά τους;

³⁶ Σούρα Ελ Μάιντε 5, 90-91:

³⁷ Εσείς που πιστέψατε! Τα οινοπνευματώδη ποτά και η χαρτοπαιξία, η αφιέρωση στα αγάλματα (είδωλα) και η κλήρωση με βέλη, είναι σιχαμερά έργα του Σατανά, να τα αποφεύγετε με απέλθεια, για να ελπίζετε στην επιτυχία!

3. Χρόνος: 1914

Χώρος: Χωρί στην περιοχή των Μαλγάρων

3^η ενότητα: Την τέταρτη μέρα, κατά το βραδάκι έφτασαν σε ένα ρωμαϊκό χωριό. Οι χωροφύλακες τους μοίρασαν μια οικογένεια σε κάθε σπίτι... Ο παπάς, φίλησε ξανά τον Αλή στο μέτωπο. Του έδωσε και 5 μετζιτέ για να αγοράσει φαγητό στο δρόμο αν τελείωναν οι προμήθειές του.

• ΑΞΟΝΑΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ

Υποκείμενο: Αλή/Αλέκος → Αντικείμενο: κάλυψη βιολογικών

- συναισθηματικών αναγκών
- λειτουργία
- παρενδυτικής ταυτότητας
- προσαρμογή/επιβίωση

• ΑΞΟΝΑΣ ΔΥΝΑΜΗΣ

Συμπαραστάτες: ανάγκη επιβίωσης → Αντίμαχοι: ιστορικό/κοινωνικό προσαρμοστικότητα συγκείμενο - εθνική - κοινοτική αλληλεγγύη θρησκευτική ετερότητα εθνική - θρησκευτική ταυτότητα εθνική - θρησκευτική ταυτότητα

• ΑΞΟΝΑΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Πομπός: Αλή/Αλέκος → Δέκτες: παπάς-Ρωμιοί εθνική-θρησκευτική ταυτότητα

Στο μικρο-επίπεδο του χώρου – ρωμαϊκό χωριό, χώρος εγκατάστασης/διαβίωσης, χώρος εργασίας/εικελησία – ο Αλέκος/Αλή «υπηρέτησε» τις ανάγκες του παρενδυτικού του ρόλου στο πλαίσιο έντονων και διαρκών εσωτερικών συγκρούσεων, οι οποίες, στο μικρο-επίπεδο του χώρου – καθημερινότητα-, αποδομούσαν το θρησκευτικό και το εθνικό «εγώ» του. Ο Αλή κοιμόταν δίπλα στο βοηθό της εκκλησίας. Το πρωί ξυπνούσε νωρίς, σκούπιζε την εκκλησία και παρευρισκόταν στις πρωινές προσευχές. Μέσα σε ένα μήνα έμαθε τα πάντα... Κάθε πρωί στην εκκλησία προσεύχονταν για την καταστροφή των Τούρκων... Τις Κυριακές η εκκλησία γέμιζε μαζί με την αυλή. Ο αφέντης του (ο παπάς) και ο παλιός παπάς ενημέρωναν τον κόσμο σχετικά με τον πόλεμο ότι οι Τούρκοι θα διασκορπιστούν πριν τελειώσει ο χειμώνας, οπότε την Κωνσταντινούπολη θα την πάρουν και όσοι Τούρκοι υπάρχουν θα σφαχτούν χωρίς να μείνει κανένας... Στο δωμάτιο του ιερέα δέχτηκε την «κατήχηση» για τη δόμηση της εθνικής του ταυτότητας. Το ηρωικό παρελθόν των Ελλήνων προκαλούσε σύγχυση στην πραγματική του ταυτότητα και οι λίγες γνώσεις αναδεικνύονταν σε επικίνδυνους αντίμαχους στην προσπάθεια συντήρησης του «εγώ». Η πατρική φιγούρα του ιερέα και η σταθερά ποιμαντική του συμπεριφορά αναδεικνύει ως σημαντικό τον ρόλο του στην καθοδήγηση και την ηθική στήριξη του λαού, στον οποίο είχε κατατάξει και τον Αλέκο/Αλή. Η διπλή γλωσσική ταυτότητα του τελευταίου

αποτέλεσε το σημείο αναφοράς για την ανάληψη πρωτοβουλίας/δράσης στο πεδίο των πολιτικών/στρατιωτικών καταστάσεων. Την άλλη μέρα έραψαν στη βράκα του το γράμμα. Για να φαίνεται Τούρκος του πήραν και ένα φέσι για το κεφάλι του. Του γέμισαν τον τορβά για 4 μέρες με ψωμί, τυρί και βραστά αυγά. Ο παπάς τον αποχαιρέτησε φιλώντας τον στο μέτωπο. Του έδωσε ένα χαρτί στο χέρι:

- Αυτό είναι ένα διαπιστευτήριο που έχει εκδοθεί από τον Άγγλο Πρεσβευτή στην Αθήνα, του είπε. Αυτό μόλις το δείξεις στους Αγγλους, θα καταλάβουν αμέσως ότι προέρχεται από μας.

4. Χρόνος: 1915

Χώρος: Πορεία προς τα Δαρδανέλια – άφιξη στο στρατόπεδο των Τούρκων

4^η ενότητα: Μόλις βγήκε ο Αλή από την εκκλησία σκέφτηκε να πάει στο διοικητή χωροφυλακής και να δώσει το χαρτί που προορίζονταν για τον Άγγλο διοικητή. Όμως άλλαξε γνώμη. Όλα συνέβαιναν μπροστά στα μάτια των χωροφυλάκων που δεν έδιναν καμία σημασία, κουνούπιαν τα κεφάλια τους. «Εγώ αυτό να το πάω στα Δαρδανέλια στον πασά (διοικητή)» είπε... Όσο απομακρύνονταν τα χαρακώματα των Τούρκων, ο Αλή είδε ότι έχει πλησιάσει τα χαρακώματα των Άγγλων.

• ΑΞΟΝΑΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ

Υποκείμενο: Αλή → **Αντικείμενο:** εγκατάλειψη παρενδυτικής ταυτότητας
υπηρεσία προς τον λαό και το έθνος
εκδίκηση-τιμωρία του θρησκευτικά/εθνικά «άλλου»

• ΑΞΟΝΑΣ ΔΥΝΑΜΗΣ

Συμπαραστάτες: εθνική – θρησκευτική ταυτότητα → **Αντίμαχοι:**
ιστορικό/κοινωνικό
συγκείμενο - εθνική -
θρησκευτική ετερότητα

• ΑΞΟΝΑΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Πομπός: Αλή → **Δέκτες:** Τούρκοι
στρατιώτες/αξιωματούχοι

Η απομάκρυνση από το ρωμαϊκό χωριό, το σπίτι και την εκκλησία και – κυρίως – από την παρουσία του ιερέα, επανέφερε την εθνική και τη θρησκευτική ταυτότητα του Αλή. Η διάθεση αυτοθυσίας και ηρωισμού για την απόδειξη/ ανάδειξη του «εγώ» και του «ανήκειν» κυριαρχούν στην ενότητα. Προχώρησε μια μέρα. Δεύτερη μέρα. Τρίτη μέρα. Τις νύχτες κοιμόταν στους θάμνους, αλλά δεν φοβόταν όπως παλιά. Τώρα ήταν πολύ δυνατός. Δεν φοβόταν ούτε την πείνα ούτε τη δίψα, το μόνο που σκεφτόταν ήταν οι υπηρεσίες που θα πρόσφερε στο λαό του... Ο Αλή, άρχισε από το πώς δεν βρήκε το χωριό του, πώς ανακατεύτηκε με τους Ρωμιούς και πώς δήλωσε ότι είναι Ρωμιός. Του διηγήθηκε με λεπτομέρεια το τι συμβαίνει στην εκκλησία και το τι λέει ο παπάς. Ο αξιωματικός είχε σηκωθεί και τα κουρασμένα από

διάβασμα μάτια του έλαμπαν... Και οι δύο κοινότητες «διεκδικούσαν» το «εγώ» του Αλή: Ο παπάς στο τέλους του γράμματος των παρουσιάζει και συμβουλεύει τον Άγγλο Στρατηγό: «Εμείς μεγαλώσαμε αυτό το ορφανό Ρωμιό παιδί. Είναι έτοιμο να κάνει οποιαδήποτε θυσία και υπηρεσία. Εμπιστευθείτε τον. Τα Τουρκικά τα ξέρει πολύ καλά. Ό,τι του ζητήσετε θα το κάνει. Θα σας δείξει τον ατελείωτο ηρωισμό και πατριωτισμό των Ρωμιών». Η κατήχηση του ιερέα προώθησε την ανάγκη δημιουργίας αντάξιων συμπεριφορών ηρωισμού: Τους είπε ότι γνωρίζει το σύνθημα των Άγγλων και των Ρωμιών, πως θα μπορούσε να περάσει με ευκολία στην πλευρά των εχθρών παριστάνοντάς τους τον Ρωμιό.

5. Χρόνος: 1915

Χώρος: Δαρδανέλια Στρατόπεδο των Άγγλων

5^η ενότητα: Λούφαξε. Περίμενε λίγο. Έβγαλε από την τσέπη του το άσπρο πανί που του είχαν δώσει από το αρχηγείο. Το έδεσε σε κλαδί που έκοψε. Το σήκωσε ψηλά. Όσο το μελάνωμα στον ορίζοντα γίνεται ροζ, χάνονται τα άστρα. Άκουσε κάτι φωνές από το χαράκωμα στο λόφο που απείχε κάπου εκατό βήματα. – Κύπρος, Κύπρος!... – Για αυτό δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία; – Καμία...

• ΑΞΟΝΑΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ

*Υποκείμενο: Αλέκος → Αντικείμενο: λειτουργία παρενδυτικής ταυτότητας υπηρεσία προς τον λαό και το έθνος
εκδίκηση-τιμωρία του θρησκευτικά/εθνικά «άλλου»*

• ΑΞΟΝΑΣ ΔΥΝΑΜΗΣ

*Συμπαραστάτες: εθνική - θρησκευτική ταυτότητα → Αντίμαχοι:
ιστορικό/κοινωνικό
συγκείμενο - εθνική -
θρησκευτική ετερότητα*

• ΑΞΟΝΑΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

*Πομπός: Αλή → Δέκτες: Άγγλοι
στρατιώτες/αξιωματούχοι*

Η δράση της ενότητας συμβαίνει στο στρατόπεδο των Άγγλων. Ο Αλή ενδύθηκε την παρενδυτική εθνική, θρησκευτική, γλωσσική ταυτότητα. Ο Άγγλος διοικητικής δημιούργησε τη συνέχεια του σεναρίου:

- Στο γράμμα του παπά γράφει ότι είστε έτοιμος για κάθε θυσία, είστε έτοιμος;
- Είμαι έτοιμος.
- Έτσι όπως ήρθατε εδώ μπορείτε να πάτε πίσω;
- Μπορώ. Εμένα και οι Τούρκοι με νομίζουν Τούρκο. Ξέρω πολύ καλά και τούρκικα.
- Μπορείς να μπεις στο αρχηγείο και στα χαρακώματα των Τούρκων;

...

Ο διοικητής στέλνει χαιρετίσματα στον παπά σας. Έστω και αν αργήσουμε λίγο θα έρθουμε οπωσδήποτε να σας σώσουμε. Οπωσδήποτε θα πάρουμε την Πόλη (Κων/πολη). Να μην έχετε καμία αμφιβολία περί αυτού. Θα δώσουμε μια μικρή ωρολογιακή βόμβα. Θα τη ρυθμίσουμε και θα την αφήσεις κρυφά στη σκηνή του Τούρκου Πασά. Αφού τη ρυθμίσεις μετά από μισή ώρα θα σκάσει. Ενώ εσύ μέσα σε μισή ώρα θα έχεις απομακρυνθεί και θα γλιτώσεις.

Η συγκεκριμένη πρόθεση του Άγγλου οριοθέτησε την τελευταία και σημαντική απόφαση του πρωταγωνιστή. Ο Αλή, καθώς έτρωγε το φαγητό άρχισε να σκέφτεται το αδιάντροπο σχέδιο αυτών των ανθρώπων. Εξάλλου ο Τούρκος πασάς δεν είχε σκεφτεί, δεν είχε προτείνει ένα τέτοιο άνανδρο σχέδιο.

Η ηθική πλαισίωση της απόφασης, χωρίς αναφορές στις διαφορές των ταυτοτήτων των δρώντων προσώπων, αναδεικνύει τον ηρωισμό του.

6. Χρόνος: 1915

Χώρος: Δαρδανέλια Στρατόπεδο των Άγγλων

6^η ενότητα: Ο Αλή σταμάτησε. Άκουσε τους ήχους της βόμβας στην πλάτη του να έχουν επιταχύνει.

— Τότε πες στον διοικητή. Εγώ δεν είμαι Ρωμιός.

• • •

Η πραγματική αιτία αυτής της πυρκαγιάς δεν έγινε ποτέ γνωστή. Τώρα μόνο ο πασάς στη σκηνή του κάθε πρωί θυμάται με λύπη τον Μικρό Αλή και έλεγε στο γενικό του επιτελείο: «Ακόμα δεν έχουμε κανένα νέο από εκείνο το μικρό παιδί που στείλαμε. Μήπως στη μεγάλη έκρηξη ή στην πυρκαγιά έπαθε κάτι».

• ΑΕΩΝΑΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ

Υποκείμενο: Αλή → Αντικείμενο: εγκατάλειψη παρενδυτικής ταυτότητας
υπηρεσία προς τον λαό και το έθνος
εκδίκηση - τιμωρία του θρησκευτικά/εθνικά «άλλου»

• ΑΕΩΝΑΣ ΔΥΝΑΜΗΣ

συγκείμενο - εθνική -
θρησκευτική ετερότητα

• ΑΕΩΝΑΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Πουπός: Αλή → Δέκτες: Άγγλοι

στρατιώτες/αξιωματούχοι
Ρωμιός παπάς-«άλλοι»
ομοεθνείς-ομόθρησκοι

Ο Αλή ολοκλήρωσε τη σύντομη παρουσία του στη γη ως Τούρκος, μουσουλμάνος, πιστός στην ταυτότητά του και με μία πράξη αυτοθυσίας. Οδήγησε στο θάνατο τον Άγγλο διοικητή, πλήθος «εχθρών» και η αφήγηση κατακλείεται με τη σαφή σκιαγράφηση μιας ηρωικής αυτοχειρίας. Ο συγγραφέας με την επιλογική παράγραφο θέτει ουσιαστικά τις προϋποθέσεις για μια διαχρονική πρόσληψη του κειμενικού νοήματος, διασφαλίζοντας, με την απροσδιοριστία της αφηγηματικής πλοκής σε σχέση με τα υπόλοιπα δρώντα πρόσωπα, την κατάθεση πολλαπλών αφηγηματικών εκδοχών.

7. Χρόνος: 1915 - σήμερα

Χώρος: ανάγνωση-κοινότητα λόγου

Επιλογικά:

- **ΑΞΟΝΑΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ**

Υποκείμενο: Ömer Seyfettin → Αντικείμενο: ο κατά περίπτωση αναγνώστης κείμενο

- **ΑΞΟΝΑΣ ΔΥΝΑΜΗΣ**

Συμπαραστάτες: → Αντίμαχοι:

- **ΑΞΟΝΑΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ**

Πομπός: κείμενο → Δέκτες:

Οι ταυτότητες των αναγνωστών του κειμένου συμπληρώνουν τους άξονες του μοντέλου των δρώντων προσώπων.

Διαπιστώσεις-Συμπεράσματα

Στο διήγημα *Bir Çocuk Aleko*, ο χώρος, ο ιστορικός και ο αφηγηματικός χρόνος πλαισιώνουν και προσδιορίζουν την προσπάθεια του πρωταγωνιστή να κινηθεί ανάμεσα σε δύο κόσμους που τον περι-ορίζουν σε επίπεδο προσωπικό-βιωματικό αλλά και κοινωνικό.

Ο χώρος φαίνεται κατά περίπτωση να οροθετεί την ταυτότητά του ενώ ο παροντικός χρόνος σταθερά οδηγεί από την προσωρινή ικανοποίηση των προσδοκιών στην απογοήτευση και την άρση της βεβαιότητας του «ανήκειν». Σχεδόν προσωποποιείται αποκτώντας/διαθέτοντας μνήμη και ταυτότητα άλλοτε παράλληλη/υποστηρικτική και άλλοτε αντιπαρατιθέμενη με αυτή του πρωταγωνιστή και μετατρέπεται από γεωγραφικό σημείο σε πολιτισμική πραγματικότητα³⁷.

Το αφηγηματικό «τέλος» αφήνει τον αναγνώστη, καθώς και τον πρωταγωνιστή και τον συγγραφέα, να καταθέσουν προσωπικές εκδοχές της αφηγηματικής εξέλιξης σε ένα σαφές πλαίσιο δυνατοτήτων προβολής διαπολιτισμικών στόχων.

³⁷ Βέικου 2010, 225-235.

Χώρος και χρόνος εναλλάσσονται ως προς την κυριαρχία τους στην αφηγηματική πλοκή διαμορφώνοντας ένα κειμενικό περιβάλλον στο οποίο, με την υποστήριξη αυτοβιογραφικών στοιχείων, αναπτύσσονται δίκτυα διακείμενων με σημείο αναφοράς τις ταυτότητες των προσώπων του αφηγήματος (διαμορφωμένες και διαμορφούμενες), του Τούρκου πρωταγωνιστή/του Τούρκου συγγραφέα ως προς τις δηλούμενες αλλά και υποδηλούμενες ταυτότητες των Ελλήνων. Πλαισιώνουν δράσεις, κυρίως, του Τούρκου πρωταγωνιστή διαμορφώνοντας σε αρκετές περιπτώσεις μία σχεδόν «παρενδυτική» αυτοδηλούμενη αλλά όχι σταθερή συναισθηματική, εθνική και θρησκευτική ταυτότητα.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Αγάθος, Θανάσης, Γιαννακού, Βασιλική, Δημοπούλου, Βαρβάρα, Μοντζολή, Μάχη, Ρουμπής, Νικόλαος & Τσοσορού, Αλίκη: «Το λογοτεχνικό κείμενο στην τάξη της Νέας Ελληνικής ως Δεύτερης/Ξένης γλώσσας: Προβληματισμοί και προτάσεις» στο Ζωή Γαβριηλίδου, Αγγελική Ευθυμίου, Ευαγγελία Θωμαδάκη & Πηνελόπη Καμπάκη-Βουγιουκλή (Επιμ.) *Πρακτικά 10^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας 2012: 623-630.*

Ακριτόπουλος, Αλέξανδρος: «Διαπολιτισμική εκπαίδευση και λογοτεχνία», *MAKEΔNON*, (Χειμώνας 2004): 221-227.

Βέικου, Χριστίνα: «Πολιτισμικές επιστρώσεις ενός πολυφωνικού κόσμου: οι επάλληλες αντιστικτικές ταυτότητες στο έργο του N. Θέμελη. Οι αλήθειες των άλλων» στο *Πρακτικά Δ' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών Ταυτότητες στον ελληνικό κόσμο (από το 1204 έως σήμερα) Τόμος Β'*, Γρανάδα, 9-12 Σεπτεμβρίου 2010: 225-235.

Barthes, Roland: *S/Z*. Paris: Seuil 1970.

Γαβριηλίδου, Σοφία: «Ο διαπολιτισμικός χαρακτήρας της μεταφρασμένης παιδικής λογοτεχνίας». Εισήγηση στην Ημερίδα *Παιδί και Δικαιώματα. Η πρόταση της παιδικής λογοτεχνίας*. Θεσσαλονίκη: Τελλόγλειο Ίδρυμα 10/05/2009.

Διαθέσιμο στο:

<http://www.tf.auth.gr/teloglion/default.aspx?lang=elGR&loc=1&&page=568&eventid=462>

και

http://users.auth.gr/sgavr/GavriilidisDiapolitismikos_Xaraktiras_Paidikis_Logotexnias.pdf

Çelik, Hüseyin: *Genç Kalemler Mecmuası Üzerinde Bir Araştırma*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları 1995.

Cervetti, Gina, Pardales, Michael J., & Damico, James S: "A tale of differences: comparing the traditions, perspectives, and educational goals of critical reading and critical literacy", *Reading Online* 4(9) (2001).

- Christenbury, Leila: "Cultural Literature: A terrible Idea Whose Time Has Come", *The English Journal* 78(1) (1987): 14-17.
- Culler, Jonathan: *Λογοτεχνική Θεωρία. Μια Συνοπτική Εισαγωγή*, μτφρ. Κ. Διαμαντάκου. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης 2000.
- Δημάση, Μαρία: «Η αξιοποίηση του διηγήματος 'Μοσκώβ Σελήμ' του Γ. Βιζηνού με βάση τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης» στο: *Τιμητικός τόμος για τον Καθηγητή Ιωάννη Βαρθολομαίο*. Πανεπιστήμιο Πειραιώς 2011: 263-276.
- ESF (European Science Foundation)-COST: "Cultural Literacy in Europe today", *Science Policy Briefing*, January (2013): 1-16.
- Fâtih Andı, Mehmet: *Ömer Seyfedin*. İstanbul: Şüle Yayıncıları 1999.
- Geertz, Clifford: "Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture" in: *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York: Basic Books 1973: 3-30.
- Goodman, Nelson: *Γλώσσες της τέχνης*, μτφρ. Πάνος Βλαγκόπουλος. Αθήνα: Εικρεμές 2005.
- Greimas, Algirdas Julien: *Δομική Σημασιολογία. Αναζήτηση Μεθόδου*, επιμ. Ερατοσθένης Καψωμένος, μτφρ. Γιάννης Παρίσης. Αθήνα: Πατάκης 2005.
- Hall, Geoff: *Literature in Language Education*. Hampshire: Palgrave Macmillan 2005.
- Haythorntwaite, Philip J. *Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΠΟΛΗΣ* (1915), μτφρ. Β. Στεργιόπουλος. Αθήνα: εκδ. Γκοβόστη 2012.
- Hirsch, Eric Donald Jr. *Cultural Literacy: What Every American Needs to Know*. Boston: Houghton Mifflin 1987.
- Jewett, Pamela & Smith, Karen: "Becoming critical: moving toward a critical literacy", *Action in Teacher Research*, 25(3) (2003): 69-77.
- Kates, James: "Cultural Literacy", *Dictionary of American History* (2003).
- Katilius-Boudstun, Marvin: "The Semiotics of A. J. Greimas: An Introduction", *LITUANUS, LITHUANIAN QUARTERLY JOURNAL OF ARTS AND SCIENCES*, 36, 3 (Fall 1990).
- Available at: http://www.lituanus.org/1990_3/90_3_02.htm
- Καψωμένος, Ερατοσθένης: *Αφηγηματολογία. Θεωρία και μέθοδοι ανάλυσης της αφηγηματικής πεζογραφίας*. Αθήνα: Πατάκης 2008.
- Available at: <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3401801107.html>
- Koçak, Ahmet: "Stories Written in the Shade of Wars: Reflections of Wars in the Stories of Ömer Seyfettin", *The Journal of Çanakkale Studies*, 13, 18 (2015): 637-656.
- Luke, Allan & Freebody, Peter: "Shaping the social practices of reading" in: S. Muspratt., A. Luke and P. Freebody (Eds.) *Constructing critical literacies: Teaching and learning textual practice*. Cresskill, NJ: Hampton Press 1999: 185-225.

Μανιάτης, Παναγιώτης, & Πολίτης, Δημήτριος: «Η διαπολιτισμική πρόθεση της Εκπαίδευσης και η συνηγορία της Λογοτεχνίας. Η περίπτωση των Ανθολογίων Λογοτεχνικών Κειμένων του Δημοτικού Σχολείου» στο: Γεώργιος Καψάλης, & Κατσίκης, Αποστόλος (Επιμ.), *Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και οι προκλήσεις της εποχής μας*. Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων 2007: 1227-1235.

Μαράτου-Αλιπράντη, Λάουρα, Γαληνού, Παρασκευή: «Πολιτισμικές Ταυτότητες: από το Τοπικό στο Παγκόσμιο;» στο: Χρυσούλα Κωνσταντοπούλου, Λάουρα Μαράτου-Αλιπράντη, Δημήτρης Γερμανός, Θεόδωρος Οικονόμου (Επιμ.), «Εμείς» και οι «άλλοι». Αναφορές στις τάσεις και τα σύμβολα. Αθήνα: Τυπωθήτω Γιώργος Δάρδανος 2000.

Millas, Herkül: "Türk Edebiyatında Yunan/Rum İmajı: Ömer Seyfettin", *Kebikeç*, 3, (1996): 25-38.

Ömer, Seyfettin: *Bir Çocuk Aleko*. İstanbul: Gendaş Çocuk 2001.

Skulj, Jola: "Comparative Literature and Cultural Identity", *CLCWeb: Comparative Literature and Culture* 2, 4 (2000).

Available at: <http://dx.doi.org/10.7771/1481-4374.1088>

Segal, Naomi: " From Literature to Cultural Literacy", *Humanities*, 4 (2015): 68-79.

Available at: www.mdpi.com/journal/humanities

Φρυδάκη, Ευαγγελία, Αραβανή, Ευαγγελία & Ραυτοπούλου, Αγλαΐα (2001). «Η λογοτεχνία στην υπηρεσία της καλλιέργειας της διαπολιτισμικής συνείδησης στο: Πρακτικά των Ι' Διεθνούς Συνεδρίου Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος 2001. Διαθέσιμο στο:

http://www.pee.gr/wp-content/uploads/praktika_synedrion_files/e25_2_04/fridaki_eyaggelia.htm

Φρυδάκη, Ευαγγελία: *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*. Αθήνα: Κριτική 2003.

Widdowson, Henry: *Explorations in Applied Linguistics*, 2. Oxford: Oxford University Press 1984.